

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO

GDAŃSKIE STUDIA ARCHEOLOGICZNE

NR 6

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
UNIwersytetu Gdańskiego

GDAŃSKIE
STUDIA
ARCHEOLOGICZNE

NR 6

Redakcja
LECH CZERNIAK

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu Gdańskiego
GDAŃSK 2016

GDAŃSKIE STUDIA ARCHEOLOGICZNE 6
ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO, NR 6

Komitet redakcyjny:

Jan Apel (Lund), Peter F. Biehl (Buffalo), Zbigniew Bukowski (Sopot),
Lech Czerniak – przewodniczący (Gdańsk), Sylwester Czopek (Rzeszów),
Andrzej Kokowski (Lublin), Aleksander Koško (Poznań),
Janusz Kruk (Kraków), Witold Świętosławski (Gdańsk)

Redaktor Naczelny:
Lech Czerniak

Zastępca Redaktora Naczelnego:
Marcin Wąs

Sekretarz Redakcji:
Joanna Dąbal

Adres redakcji:
Uniwersytet Gdański, Instytut Archeologii i Etnologii
ul. Bielańska 5, 80-851 Gdańsk
e-mail: hisarch@univ.gda.pl

Redaktor Wydawnictwa:
Joanna Wawrzyńczak-Urbaneck

Tłumaczenie na język angielski streszczeń i podpisów:
Monika Rzepecka

Skład i łamanie:
Michał Janczewski

Projekt okładki:
Andrzej Taranek

Na okładce:

Kopia miedziorytu przedstawiającego zabawy dziecięce wykonana przez Daniela Chodowieckiego
(J.B. Basedow, *Elementarwerk für die Jugend und ihre Freunde*, Leipzig 1774, Nr. 8)

Publikacja sfinansowana z działalności statutowej Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego

© 2016 – Uniwersytet Gdański, Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Gdańskiego
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISSN 1897-4120

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl

www.wyd.ug.edu.pl
Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY AND ETHNOLOGY
UNIVERSITY OF GDAŃSK

GDAŃSK ARCHAEOLOGICAL STUDIES

NO. 6

Edited by
LECH CZERNIAK

UNIVERSITY OF GDAŃSK PRESS
GDAŃSK 2016

Editorial advisory board:

Jan Apel (Lund), Peter F. Biehl (Buffalo), Zbigniew Bukowski (Sopot),
Lech Czerniak – chair (Gdańsk), Sylwester Czopek (Rzeszów),
Andrzej Kokowski (Lublin), Aleksander Kośko (Poznań),
Janusz Kruk (Kraków), Witold Świętosławski (Gdańsk)

Editor:

Lech Czerniak

Associate Editor:

Marcin Wąs

Editorial Secretary:

Joanna Dąbal

Editorial Office:

University of Gdańsk, Institute of Archaeology and Ethnology
ul. Bielańska 5, 80-851 Gdańsk
e-mail: hisarch@univ.gda.pl

Publishing Editor:

Joanna Wawrzyńczak-Urbaneck

English translation of summaries and figure captions:

Monika Rzepecka

Typesetting and layout:

Michał Janczewski

Cover design:

Andrzej Taranek

Cover photo:

Reproduction of a copperplate engraving of children at play by Daniel Chodowiecki
(J.B. Basedow, *Elementarwerk für die Jugend und ihre Freunde*, Leipzig 1774, Nr. 8)

This publication has been financed by the statutory funds of the Faculty of History, University of Gdańsk

© 2016 – Uniwersytet Gdański, Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Gdańskiego
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISSN 1897-4120

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl

www.wyd.ug.edu.pl
Bookstore: www.kiw.ug.edu.pl

Spis treści

Od Redakcji (Lech Czerniak)	7
Kamil Niedziółka Zastosowanie analiz przestrzennych oraz narzędzi GIS w badaniach osadniczych. Przykład Pomorza Wschodniego na przełomie epoki brązu i żelaza The use of spatial analyses and GIS tools in settlement studies. East Pomerania example at the turn of the Bronze and Iron Ages	9
Marta Bloch-Pogodzińska, Paweł M. Pogodziński, Jakub Prager, Anna Rembisz-Lubiejewska, Franciszek Roźnowski Pozostałości cmentarzyska ludności kultury pomorskiej odkryte w Rybnie, gm. Gniewino, pow. Wejherowo Remains of a Pomeranian Culture population cemetery discovered in Rybno, Gniewino commune, Wejherowo province	31
Katarzyna Ślusarska Osadnictwo z przełomu brązu i żelaza na trasie wschodniego odcinka obwodnicy Słupska, Redzikowo, stanowiska 12–14 Occupation from the turn of the Bronze and Iron Ages on the route of the eastern part of Słupsk ring road, Redzikowo, sites 12–14	49
Joanna Dąbal Ceramic children-related objects from archaeological investigation in Gdańsk. Introductory remarks on post-medieval and modern urban social background of childhood	135
Andrzej Krzyszowski, Arkadiusz Michalak Nowożytna ostroga z zachowanymi skórzanymi wiązaniami z Gdańska A modern spur with preserved leather straps from Gdańsk	158
Adrian Skurzyński, Jakub Prager Przedmioty metalowe z badań archeologicznych przy Placu Solidarności w Gdańsku Metal objects from archaeological excavations on Solidarity Square in Gdańsk	173

Łukasz Połczyński

Ołowiane plomby towarowe z Gdańska, Długich Ogrodów, stanowisko 86
Lead cloth seals from Gdańsk, Długie Ogrody, site 86 203

Wacław Kulczykowski

Archeolog w służbie zniszczonych cmentarzy. Drugi sezon prac konserwatorskich i edukacyjnych prowadzonych w 2015 roku na ewangelickim cmentarzu w Nowym Monasterzysku, gm. Młynary, pow. Elbląg
Archaeologist in the service of destroyed cemeteries. The second season of conservator's and educational works carried out in 2015 on an evangelical cemetery in Nowe Monasterzysko, Młynary commune, Elbląg province 219

GDAŃSKIE STUDIA ARCHEOLOGICZNE

NR 6 (2016)

Od Redakcji

Szósty tom „Gdańskich Studiów Archeologicznych” zawiera osiem artykułów, spośród których aż siedem prac to dzieło archeologów wywodzących się z lokalnego środowiska akademickiego i muzealnego bądź należących do aktywnie działającej, związanej z regionem grupy badaczy niezależnych.

Tom otwiera artykuł Kamila Niedziółki *Zastosowanie analiz przestrzennych oraz narzędzi GIS w badaniach osadniczych. Przykład Pomorza Wschodniego na przełomie epoki brązu i żelaza*. Autor jest absolwentem Instytutu Archeologii Uniwersytetu Gdańskiego i pierwszym wypromowanym na tej uczelni doktorem archeologii. Wzmiankowany tekst stanowi skrót pracy doktorskiej. Głównym zamierzeniem opracowania jest „próba konfrontacji dotychczasowego stanu wiedzy z możliwościami, jakie daje zastosowanie analiz przestrzennych”. Szczególnie interesującym wątkiem analizy wydaje się próba wyodrębnienia czynników mających istotny wpływ na istniejący obecnie poziom rozpoznania archeologicznego, a w konsekwencji – na wyniki tzw. badań osadniczych. Przedmiotem krytycznych rozważań Autora są także założenia wyjściowe tego typu badań, tradycyjnie zorientowane na poszukiwanie powiązań między osadnictwem i środowiskiem przyrodniczym.

Kolejny artykuł, *Pozostałości cmentarzyska ludności kultury pomorskiej odkryte w Rybnie, gm. Gniewino, pow. Wejherowo*, został opracowany przez archeologów: Martę Bloch-Pogodzińską, Pawła M. Pogodzińskiego, Jakuba Pragera, Annę Rembisz-Lubiejewską, oraz antropologa Franciszka Roźnowskiego. Stanowisko w Rybnie leży 5 km na południe od Jeziora Żarnowieckiego i znane jest od 1907 roku z odkryć popielnic twarzowych. Artykuł prezentuje trzy kolejne groby datowane na przełom starszego i młodszego okresu halsztackiego, odkryte w wyniku badań ratowniczych przeprowadzonych jesienią 2010 roku.

Katarzyna Ślusarska w artykule *Osadnictwo z przełomu brązu i żelaza na trasie wschodniego odcinka obwodnicy Słupska, Redzikowo, stanowiska 12–14* przedstawia rezultaty badań ratowniczych przeprowadzonych na stanowiskach w Redzikowie, gdzie odsłonięto relikt zabudowy o charakterze gospodarczym (badano peryferyjne części osady kultury pomorskiej, związane z działalnością gospodarczą). Bez wątplenia wyniki tych prac uzupełniają obraz epoki znanej dotąd w przewadze z badań cmentarzysk.

Szczególnie polecam lekturę artykułu Joanny Dąbal *Ceramic children-related objects from archaeological investigation in Gdansk. Introductory remarks on post-medieval and modern urban social background of childhood*. Zabawki ceramiczne pochodzące z badań archeologicznych prowadzonych na terenie Gdańska nie były bowiem do tej pory przedmiotem odrębnych publikacji. W artykule zaprezentowano zbiór 49 artefaktów, w tym gwizdki, okaryny, figurki, kulki do gry oraz miniaturowe naczynia. Pozyskane znaleziska

stały się przyczynkiem do dalszych badań nad społeczno-kulturowymi aspektami dzieciństwa w różnych okresach historycznych.

Duże emocje, zarówno z powodów naukowych, jak i ze względu na sposób pozyskania omawianego zabytku, wzbudzi zapewne artykuł Andrzeja Krzyszowskiego i Arkadiusza Michalaka *Nowożytna ostroga z zachowanymi skórzanymi wiązaniem z Gdańska*. Autorzy prezentują wyjątkowo dobrze zachowaną ostrogę cywilną z XVII wieku, znalezioną w wyniku amatorskich poszukiwań na hałdzie powykopaliskowej, pochodzącej prawdopodobnie z wykopu związanego z prowadzonymi w 2010 roku pracami archeologicznymi, które poprzedziły budowę Gdańskiego Teatru Szekspirowskiego. Fakt ten – poza konsekwencjami w postaci utraty informacji stratygraficznych – świadczy o trudnościach w zachowaniu standardów metodycznych podczas niektórych badań ratowniczych podejmowanych na terenie miasta. Wskazuje także na dużą aktywność „poszukiwaczy skarbów”. Zabytek znalazł ostatecznie miejsce w muzeum i stał się przedmiotem wartościowej publikacji naukowej, co stanowi, niestety, niezwykle rzadkie zwieńczenie tego rodzaju poszukiwań.

Gdańscy archeolodzy Adrian Skurzyński i Jakub Prager w artykule *Przedmioty metalowe z badań archeologicznych przy Placu Solidarności w Gdańsku* zajmują się analizą 72 zabytków metalowych pozyskanych w czasie badań prowadzonych w latach 2010 i 2011 na terenie Placu Solidarności. Znaleźiska te reprezentują siedem kategorii: numizmaty, militaria, przedmioty codziennego użytku, elementy stroju, części oporządzenia końskiego, elementy szkutnicze oraz osprzęt. Ramy chronologiczne materiału sięgają od końca XIV do początku XX wieku, jednak zdecydowana większość zabytków pochodzi z okresu nowożytnego.

Przedmiotem analizy artykułu autorstwa Łukasza Połczyńskiego *Ołowiane plomby towarowe z Gdańska, Długich Ogrodów, stanowisko 86* jest zbiór nowożytnych plomb towarowych (tekstylnych), pozyskanych z wykopalisk na terenie Gdańska-Długich Ogrodów. Kolekcja liczy 19 plomb, spośród których najstarszy egzemplarz pochodzący z Lejdy datowany jest na rok 1558.

Tom zamyka tekst Wacława Kulczykowskiego, zatytułowany *Archeolog w służbie zniszczonych cmentarzy. Drugi sezon prac konserwatorskich i edukacyjnych prowadzonych w 2015 roku na ewangelickim cmentarzu w Nowym Monasterzysku, gm. Młynary, pow. Elbląg*. Jest on kontynuacją artykułu zamieszczonego w czwartym tomie GSA i przedstawia ostateczne rezultaty realizowanego od 2014 roku z ramienia Instytutu Archeologii i Etnologii UG programu prac rewitalizacyjnych i wykopaliskowych na cmentarzu ewangelickim. W trakcie badań prowadzono także zajęcia edukacyjne dla młodzieży oraz mieszkańców okolicznych miejscowości. W 2015 roku działaniom tym towarzyszył dodatkowo projekt popularyzatorski *Stanowisko archeologiczne live & online*, który otrzymał nagrodę Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. Zwieńczeniem prac było zainstalowanie na terenie cmentarza dwujęzycznej (polsko-niemieckiej) tablicy informacyjnej, przedstawiającej historię nekropolii zilustrowaną fotografiami wykonanymi w trakcie badań archeologicznych. Władze gminy zobowiązały się również do ogrodzenia cmentarza. Ponadto przewiduje się utworzenie niewielkiego, powszechnie dostępnego archiwum, służącego przechowywaniu fotografii i eksponowaniu pochodzących z cmentarza zabytków.

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO

GDAŃSKIE
STUDIA
ARCHEOLOGICZNE

NR 6

Redakcja
LECH CZERNIAK

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2016